

UOT 331.01.

İNTENSIV ÜSULLA ŞƏKƏR ÇUĞUNDURU İSTEHSALININ ARTIRILMASI İMKANLARININ İQTİSADİ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

A.M.Qasımov

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

Açar sözlər: şəkər, idxal, subsidiya, maya dəyəri, rentabellik

Son illərdə ölkəmizdə aqrar sahəyə göstərilən dövlət qayğısı nəticəsində kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının həcmində nəzərəcarpacaq artım müşahidə edilməkdədir. Artıq bu qayğı keyfiyyətli kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və ölkənin ixrac potensialının artırılmasına öz töhfəsini verir. Aqrar sahədə çevik idarəetmə strukturunun formalaşdırılması, kənd təsərrüfatı istehsalçılarına dövlət dəstəyinin artırılması, keyfiyyətli məhsul istehsalı ilə məşğul olan iri subyektlərin və kiçik təsərrüfatların layihələrinin dəstəklənməsi nəticəsində əhalinin ərzaq təminatının ödənilməsində yerli məhsulların xüsusi çəkisi də artır. Pambıqçılığa, tütünçülüyə, baramaçılığa, üzümçülüyə və kənd təsərrüfatının digər sahələrinə göstərilən dövlət dəstəyi şəkər çuğunduru istehsalına da tətbiq edilir. Belə ki, ölkə prezidentinin şəkər çuğunduru istehsalının stimullaşdırılması haqqında Fərmanına əsasən, 2017-ci ildən etibarən emalçılara təhvil verilən şəkər çuğundurunun hər tonuna görə istehsalçılara 4 manat məbləğində subsidiya ödənilir. Hər hektardan orta hesabla 100 ton məhsul götürülsə subsidiyanın məbləği 400 manat olar. Bu Fərmanın icrası çərçivəsində ölkədə şəkər çuğunduru istehsalının artırılması, fermerlərin bu sahəyə marağının yüksəlməsi, tədarük məntəqələrinin fəaliyyətinin stimullaşdırılması, əldə olunan məhsulun keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması və digər istiqamətlərdə ciddi addımlar atılması planlaşdırılıb.

1. Şəkər çuğunduru istehsalının mövcud vəziyyəti. Şəkər çuğunduru bitkisi şəkər istehsalı üçün və heyvandarlıqda yem kimi istifadə olunur. Dünyanın 123 ölkəsində şəkər istehsal olunur. Bu ölkələrin 80%-ə yaxını (98 ölkə) şəkəri şəkər qamışından, 20%-i isə (25 ölkə) şəkər çuğundurundan alır. Dünyanın 9 ölkəsində həm şəkər çuğunduru, həm də şəkər qamışı, 43 ölkəsində təkə şəkər çuğunduru, 71 ölkəsində isə yalnız şəkər qamışı becərilir. Azərbaycanda şəkər istehsalının yeganə mənbəyi şəkər çuğunduru bitkisidir. Bu bitkinin tərkibində 18-22% şəkər vardır.

Şəkər çuğunduru əkiləcək torpağın becərilməsi üçün payızlıq taxılların yığılması ilə eyni zamanda və ya dərhal ondan sonra kövşənlik mütləq 5-7 sm dərinlikdə diskli üzləyicilər vasitəsilə, kökümsov gövdəli alaqlarla zibillənmiş tarlalarda isə gəvahlı üzləyicilərlə 12-14 sm dərinlikdə üzlənməlidir.

Alaq bitkilərinin toxumlarının cücərməsini tezləşdirmək üçün üzləmədən sonra sahədə 600-700 m³/ha həcmində aldadıcı suvarma aparılmalı və 3-4 həftədən sonra üzvi və mineral gübrə verilən sahə şumlanmalıdır. Əgər çuğundur əkiləcək sahə çoxillik köküpöhrəli alaqlardan tarla qanqalı, çəhray qanqal, tarla sarmaşığı ilə zibillənmiş olarsa şumdan qabaq sahəyə başdan-başa təsir göstərən herbisidlərdən biri (uragan, roundup və s.) çilənməli sonra şum aparılmalıdır.

Şəkər çuğunduru üçün dondurma şumu 28-30 sm dərinlikdə aparılmalıdır. Şum qatı kifayət qədər dərin olmayan torpaqlarda torpaqdərinləşdirici tətbiq etmək lazımdır. Yazda rütubəti saxlamaq üçün fevral ayında şum eninə malalanmalı, sonra isə 10-14 sm dərinlikdə kultivasiya edilməlidir. Əgər payız-qış aylarında tarla suvarılmayıbsa səpinqabağı suvarılma aparılmalıdır. Səpinqabağı kultivasiya şumun istiqamətində, toxumların basdırılacağı dərinlikdə (3-4 sm) aparılmalıdır.

Ölkə prezidentinin yuxarıda qeyd olunan Fərmanına uyğun olaraq, regionlarda şəkər çuğunduru istehsalı ilə məşğul olacaq fermerlərin siyahısı, əkin sahələrinin həcmi müəyyən edilib, ayrı-ayrı rayonlarda bu məhsulun becərilməsi və tədarük məntəqələrinin fəaliyyətinin tənzimlənməsi üzrə profilaktik tədbirlərin planı hazırlanıb. Bu tədbirlərə əkin sahələrinin genişləndirilməsi, texnika və suvarma sistemləri ilə təminat məsələləri də daxildir. Şəkər çuğunduru əkinin genişləndirilməsi üçün qarşıda duran əsas vəzifələrdən biri su təchizatının təmin edilməsi ilə bağlıdır. Çünki şəkər çuğunduru su sevən bitki olduğundan fermerlərin suvarma suyuna əlçatanlığı vacib məsələ kimi diqqətdə saxlanılmalıdır. Şəkər çuğunduru həm də çoxlu üzvi maddələrlə zəngin kütələmələ gətirən bitki olduğundan torpaqda rütubətin olmasına tələbkardır. Bu bitki vegetasiya müddətində transpirasiya üçün 30-35 litr su sərf edir. Bununla da hər hektarda 40-50 tona qədər məhsul verən şəkər çuğunduru vegetasiya müddəti dövründə 3-4 min ton su buxarlandırır. Ona görə də əkin sahələrinin suvarma suyu ilə təminatı məsələlərinə ciddi fikir verilməlidir.

Aşağıdakı cədvəldə ölkə üzrə kənd təsərrüfatına yararlı torpaq sahələri və ondan şəkər çuğunduru əkinləri üçün istifadə imkanları göstərilmişdir.

Şəkər çuğundurunun əkin sahəsinin dinamikası

Göstəricilər	2013	2014	2015	2016	2017	2013-cü ilə nisbətən 2017-ci ildə
	Kənd təsərrüfatına yararlı torpaq sahəsi, min ha	4769,8	4769,7	4769,8	4772,9	
Əkin yeri, min ha	1884,3	1885,6	1897,5	1959,1	2054,7	109,0
Cəmi əkin sahəsi, min ha	1684,2	1613,8	1585,4	1628,3	1665,7	98,9
Əkilməmiş sahə, min ha	200,1	271,3	312,1	330,8	389,0	194,5
Əkin sahəsinin əkin yerinin tərkibində xüsusi çəkisi, %	89,4	85,6	83,6	83,1	80,6	X
Şəkər çuğundurunun əkin sahəsi, ha	5466	5706	4922	7061	13900	2,5 dəfə
Şəkər çuğunduru əkin sahəsinin ümumi əkin sahəsində xüsusi çəkisi, %-lə	0,3	0,4	0,3	0,4	0,8	X

Mənbə: www.stat.gov.az

Ölkəmizdə kənd təsərrüfatına yararlı torpaq sahəsinin həcmi 2013-cü ilə nisbətən 0,1% artmaqla 2017-ci ildə 4775,5 min hektar olmuşdur. Bu göstərici 2013-cü ildə 4768,3 min hektar olmuşdur. Müqayisə olunan dövrdə əkin yerinin sahəsi 9,0% artaraq 2054,7 min ha olmuşdur. 2013-cü ildə 1884,3 min hektar əkin yerinin 1684,2 min hektarı, yaxud 89,4%-i, 2017-ci ildə isə 2054,7 min hektar əkin yerinin 1665,7 min hektarı, yaxud 80,6%-i əkin sahəsi altında olmuşdur. 2013-cü ilə nisbətən əkin yeri 9,0%, əkilməmiş sahə 94,5% artmış, əkin sahəsi isə 1,1 % azalmışdır. 2013-cü ildə 200,1 min ha, 2017-ci ildə isə 389,0 min ha əkilməmiş sahə olmuşdur. Ölkə üzrə 2013-2017-ci illərdə ümumi əkin sahəsinin 0,2-0,8%-ni şəkər çuğunduru sahələri təşkil edir.

Təhlil göstərir ki, hər il ölkəmizdə 200-300 min ha əkin yeri əkin dövrüyəsindən kənarda qalır. Şəkər çuğunduru əkin sahələrinin artırılması üçün bu sahələr potensial əkin sahəsi hesab oluna bilər.

2.Şəkər çuğunduru istehsalının iqtisadi səmərəliliyi. Şəkər çuğunduru üçün torpağın əkin qatında optimal sıxlıq (həcm kütləsi) 1,0-1,2 q/sm³ həddində olması daha əlverişlidir. Məhsuldarlığın yüksəldilməsində və şəkərliliyin artırılmasında bor, sink, molibden və kobalt kimi mikroelementlərin də böyük rolu vardır (1,5).

Şəkər çuğundurunda (kökümeyvədə) şəkər toplanması havanın orta sutkalıq temperaturu 6-8 °C-yə enənə qədər davam edir. Respublikamızda belə temperatur noyabr ayının birinci yarısında müşahidə olunur. Ona görə də şəkər çuğundurunun yığılmasına oktyabr ayının sonunda başlanılmalı və noyabr ayı-

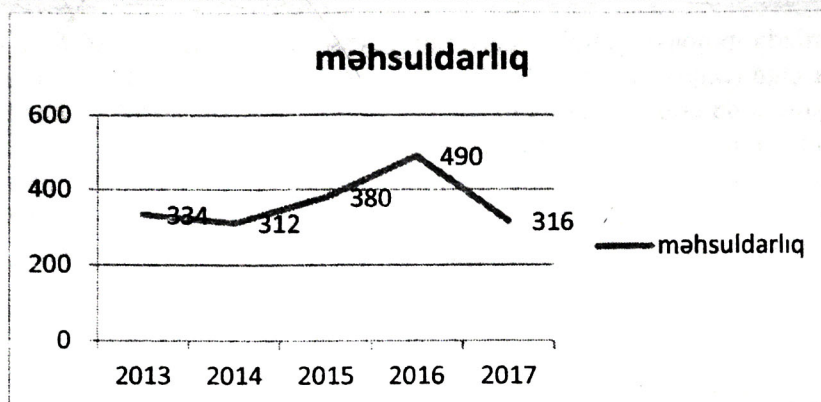
nın 10-a kimi başa çatdırılmalıdır. Vegetasiyanın sonuna yaxın yarpaqlardakı qida maddələri kökümeyvəyə axır və yarpaqlar tədricən saralıb quruyur. Yığım texniki yetişkənlik dövründə, yəni kökümeyvələrdə şəkər faizi ilə əlaqədar aparılır. Əgər tarlada yaşıl yarpaqlı massivlər olarsa yığılı gecikdirmək lazımdır. Digər amillərlə yanaşı şəkər çuğundurunun məhsuldarlığının artırılmasında yığım prosesinin vaxtında və itkisiz yığılmasının böyük rolu vardır. Aşağıdakı şəkildə ölkə üzrə şəkər çuğundurunun məhsuldarlığı dinamikası verilmişdir.

Şəkildən görüldüyü kimi 2013-2017-ci illərdə şəkər çuğundurunun məhsuldarlığı dəyişkən olmuşdur. Son beş ildə ən aşağı məhsuldarlıq 2014-cü ildə 312 sent/ha, ən yuxarı məhsuldarlıq isə 2016-cı ildə 490 sent/ha olmuşdur. Bu isə məhsul istehsalının iqtisadi səmərəliliyinə təsirsiz ötürmüşür.

Şəkər çuğundur istehsalının iqtisadi səmərəlilik göstəricilərinə nəzər saldıqda görünür ki, son beş ildə məhsul istehsalının 2,2 dəfəyə qədər artmasında əkin sahələrinin 2,5 dəfə artırılması rol oynamışdır. Bu istehsal prosesində məhsuldarlığın 5,4%-lik azalması müşahidə olunur, bu da intensiv amillərin tətbiqinin çox zəif olduğunu təsdiq edir.

Müqayisə olunan dövrdə kənd təsərrüfatı müəssisələrində məhsulun maya dəyəri 60,6% artmış, lakin əmək məsrəfi 10,1% azalmışdır. Bu dövrdə 1 sent. məhsulun satış qiyməti 11,8% artmış, 1 sent. əldə olunan mənfəət 45,2%, 1 hektardan əldə olunan mənfəət isə 43,8% azalmışdır. Renta bəllik 2017-ci ildə 30,9% olmuşdur.

Şək.1. Şəkər çuğundurunun məhsuldarlığı, sent/ha

Mənbə: www.stat.gov.az

Cədvəl 2.

Şəkər çuğunduru istehsalının iqtisadi səmərəliliyi

Göstəricilər	İllər					2013-cü ilə nisbətən 2016-cı ildə
	2013	2014	2015	2016	2017	
Əkin sahəsi, ha	5466	5706	4922	7061	13900	2,5 dəfə
Ümumi məhsul, ton	187923	173287	184280	312605	410100	2,2 dəfə
Məhsuldarlıq, sent/ha	334	312	380	490	316	94,6
Kənd təsərrüfatı müəssisələri üzrə						
1 sent. maya dəyəri, man	2,79	2,20	1,73	1,14	4,48	160,6
1 sent əmək məsrəfi,	11,9	12,0	12	18,0	10,7	89,9
1 sent. satış qiyməti, man.	5,18	5,27	5,28	13,35	5,79	111,8
1 sent. mənfəət, man	2,39	3,07	3,55	12,21	1,31	54,8
1 ha mənfəət, man	798	958	1349	5983	448,1	56,2
Rentabelliği, faizlə	83,3	135,4	201,8	71,0	25,7	30,9
Fərdi sahibkar təsərrüfatları üzrə						
1 sent. maya dəyəri, man	3,37	5,96	2,08	30,00	4,43	131,5
1 sent əmək məsrəfi,	12,0	12,0	12,0	20,0	7,2	60,0
1 sent. satış qiyməti, man.	4,90	5,88	5,90	40,00	5,84	119,2
1 sent. mənfəət, man	1,53	-0,08	3,82	10,00	1,41	92,2
1 ha mənfəət	511	-	1451	4900	442,7	86,6
Rentabelliği, faizlə	45,0	-	184,3	33,3	31,7	70,4

Mənbə: www.stat.gov.az

Şəkər çuğunduru istehsalının iqtisadi səmərəlilik göstəricilərinə fərdi sahibkar təsərrüfatları üzrə nəzər saldıqda, 2013-ci ilə nisbətən 2017-ci ildə məhsulun maya dəyəri 31,5%, satış qiyməti 19% artmışdır. Bu dövrdə əmək məsrəfi 40%, 1 sent. məhsuldan mənfəət 7,8 %, 1 hektardan isə 13,4% azalmışdır.

Araşdırmalarımıza əsasən şəkər çuğunduru istehsalının maya dəyərinin artmasında becərmə vaxtı əl əməyindən daha çox istifadə edilməklə, əmək haqqı xərclərinin kəskin artması səbəb olur. Belə ki, bitkinin alaq otlarında təmizlənməsində və seyrəltmə işlərində, xüsusən də fərdi sahibkar təsərrüfatlarında əl əməyində geniş şəkildə istifadə olunur.

Nəticə. Ölkə üzrə kənd təsərrüfatına yararlı torpaq sahələrinin 40%-i, yaxud 1960 min hektarını əkin yerləri təşkil edir. Lakin əkin yerlərinin 80-85%-i əkin sahəsi kimi istifadə olunmaqla, hər il

200-300 min hektar ərazi əkin dövriyyəsinə kənar qalır. 2013-2017-ci illərdə ümumi əkin sahəsinin 0,2-0,8%-ni şəkər çuğunduru sahələri təşkil edir. Rəsmi statistikaya görə Azərbaycanda bu bitkinin əkin sahəsi 2017-ci ildə 13900 ha olmuşdur. Respublikamızda 2017-ci ildə 410,1 min ton şəkər çuğunduru istehsal edilmişdir. Azərbaycanda bu bitkinin orta məhsuldarlığı 2017-ci ildə 316 sent/ha olmuşdur.

2017-ci ilin dövlət reyestrinə əsasən Azərbaycanda şəkər çuğundurunun 4 sortu Kiva F₁, Lena F₁(Almaniya 2002), FD RH 0005 F₁(2006), Ameli F₁ (Fransa Florimond Despres firması, 2002) rayonlaşdırılmışdır. Bu sortlar ölkəmizdə aqrotexniki qaydalara normal riayət etməklə becəriləndə potensial məhsuldarlıq 100-150 tona çatır. Təsərrüfatlarda isə Zafenur, Kayuta, Rudolf, Qafqas, Qrinta, Taltos, Baykal və s. kimi sortlar əkilib becərilir. Qeyd olu-

nan bitkinin ölkəmizdə potensial məhsuldarlığının hektardan 100 tona çatdırılması mümkünlüyünü nəzərə alsaq, bu məhsulu əldə etmək üçün əkin sahələrinin həcmi 50 min hektara qədər azaltmaq olar.

Şəkər çuğundurunu əlaq bitkilərindən təmiz, münbit və nəmliklə kifayət qədər təmin olunmuş tarlalarda becərmək məqsədəuyğundur. Şəkər çuğundurundan ötrü ən yaxşı sələflər – gübrələnmiş payızlıq buğda, payızlıq arpa, qarğıdalı, birillik dənli-paxlalı bitkilərdir. Şəkər çuğunduru qarğıdalı, darı və dənli-paxlalı bitkilər üçün yaxşı sələfdir. Yaxşı olar ki, şəkər çuğunduru öz tarlasına 3-4 ildən sonra qaytarılsın. Bütün bunları və eləcə də yuxarıda qeyd olunan regionların da şəkər çuğunduru istehsalında ixtisaslaşma dərəcəsini nəzərə alaraq, dənli və dənli paxlalı əkinlərin üstünlük təşkil etdiyi Samux, Göygöl, İmişli, Beyləqan, Bərdə Ağcabədi, Biləsuvar, Tərtər, Ağdam, Füzuli rayonlarında növbəli əkin sistemini tətbiq etməklə şəkər çuğunduru sahələrini genişləndirmək olar. Şəkər çuğunduru bitkisinin xüsusiyyətləri, qeyd olunan rayonların təbii-iqlim şəraiti və torpaq fondu buna imkan verir.

Şəkər çuğunduru respublikanın dağətəyi və aran rayonlarının suvarılan torpaqlarında becərilir və vegetasiya müddətində Mil-Qarabağ, Muğan, Şirvan bölgələrində 6-8 dəfə və Gəncə-Qazax bölgəsində 8-10 dəfə suvarılmalıdır. Mütərəqqi suvarma üsulları ilə, cərgələr arasında açılmış şırımlarla (infiltrasiya) və yağışyağdırma üsulu ilə suvarılmalıdır. Vegetasiyanın əvvəlində və axırında suvarma normaları yüksək olmayıb 500-700 m³/ha təşkil edir. Yayın ortalarında çuğundur güclü surətdə inkişaf edir, böyük miqdarda su sərf edir. Buna görə də suvarma normaları 800-1000 m³/ha-a qədər artırılmalıdır. 1-ci suvarma kökün qabıqdəyişmə dövründə, 2-ci suvarma seyrəltmədən sonra, sonrakılar hər 10-15 gündən bir aparılmalıdır. Suvarmaların sayı, müddəti və norması torpaq-iqlim şəraitindən və bitkinin vəziyyətindən asılı olaraq təyin edilməlidir. Şəkər çuğundurunun suya tələbatını nəzərə alaraq, ənənəvi üsullardan mütərəqqi suvarma üsullarına keçilməsi məqsədəuyğundur. Bunu nəzərə alaraq Gəncə-Qazax, Aran, Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonlarının qeyd olunan inzibati rayonlarında belə su təminatı mövcuddur.

Şəkər çuğunduru istehsalının iqtisadi səmərəliliyinə nəzər salsaq görürük ki, bu məhsulun kənd

təsərrüfatı müəssisələri üzrə rentabelliği 2017-ci ildə 30,9%, fərdi sahibkar təsərrüfatlarında isə 70,4% olmuşdur. Bu göstərici kənd təsərrüfatı müəssisələri üzrə normal hesab olunsa da, fərdi sahibkar təsərrüfatları üçün o qədər də cəlbedici deyil. Hesab edirik ki, qeyd olunan təsərrüfatlarda şəkər çuğundurunun əlaq otlarından təmizlənməsi və seyrəltmə işləri üçün kifayət qədər əl əməyindən istifadə olunmaqla əmək haqqı xərcləri yüksək olur və maya dəyəri artır.

Şəkər çuğunduru əkiləcək torpağın becərilməsi üçün payızlıq taxılların yığılması ilə eyni zamanda və ya dərhal ondan sonra kövşənlik mütləq 5-7 sm dərinlikdə diskli üzləyicilər vasitəsilə, kökümsov gövdəli əlaqlarla zibillənmiş tarlalarda isə gəvahlı üzləyicilərlə 12-14 sm dərinlikdə üzlənməlidir. Əlaq bitkilərinin toxumlarının cücərməsini tezləşdirmək üçün üzləmədən sonra sahədə 600-700 m³/ha həcmində əldə edici suvarma aparılmalı və 3-4 həftədən sonra üzvi və mineral gübrə verilərək sahə şumlanmalıdır (8). Əgər çuğundur əkiləcək sahə çoxillik köküpöhrəli əlaqlardan tarla qanqalı, çəhrayı qanqal, tarla sarmaşığı ilə zibillənmiş olarsa şumdan qabaq sahəyə başdan-başa təsir göstərən herbisidlərdən biri (uragan, roundup və s.) çilənməli, sonra şum aparılmalıdır. Bununla da şəkər çuğunduru sahələrində məhsul istehsalına əmək məsrəfini azaltmaq və məhsuldarlığı yüksəltməklə, məhsul vahidinə çəkilən xərcin azaldılması ilə rentabelliğin yüksəldilməsi mümkündür.

Suvarma şəraitində ən yaxşı səpin üsulu cərgəarası 60 sm olan gəncərgəli nöqtəvi səpindir. Hektardan 1000 sentner kökümeyvə məhsulu almaq üçün yığımqabağı hektarda 95-100 min bitki olmalıdır. Cərgəarası 60 sm olan suvarma zonalarında bitkiarası məsafə 10-15 sm götürülür. Hal-hazırda punktir səpin üsulu daha geniş tətbiq olunan əlverişli üsul sayılır. Bu üsulda toxumlar arasında məsafə qoyulur, normal cücərtilər alındığından seyrəltməyə ehtiyac qalmır. Hər metrə 20 toxum səpilir (6,7).

İmişli şəkər zavodunun səpinlərdə istifadə etdiyi “Sönməzlər” markalı müasir (vakkumla işləyən) türk səpiciləri (selkaları) hektara 2,0-2,5 kq toxum səpir (50 x 8 sm sxemi ilə). Beləliklə hektarda 250 min bitki yerləşdirilmiş olur.

ƏDƏBİYYAT

1. Hübətov H.S., Bəşirov V.V., Hüseynov A.R. Səpin üsulu və bitki sıxlığının şəkər çuğunduru bitkisinin inkişafına təsiri. ADAU-nun Elmi Əsərləri, Gəncə: 2018, № 1, s. 8...11.
2. Hübətov H.S., Məmmədov V.Ə, Qəbilov M.Y. Şirəli və nişastalı bitkilər, Bakı: “Elm və təhsil”, 2014, 328 s.
3. Hübətov H.S., Xəlilov X.Q. Texniki bitkilər, Bakı: 2010, 415 s.
4. Cəfərovi H., Fitopatologiya, Bakı: “Şərq-Qərb”, 2012, 566 s.

5. Cəfərov M.İ. Torpağın xassələri və gübrələrin tətbiqi, Bakı: "Elm". 2006, 252 s.
6. Məmmədov Q.Y., H.S. Hübətov, Bəşirov B.B. Səpin üsulu və bitki sıxlığının şəkər çuğundurunun inkişaf dinamikasına, keyfiyyətinə və iqtisadi səmərəliliyinə təsiri., AMEA Gəncə bölməsi, Xəbərlər məcmuəsi, Gəncə: 2018, № 1 (71), s. 121...128.
7. Məmmədov Q.Y., İsmayılov M.M. Bitkiçilik, Bakı: "Şərq-Qərb", 2012, 351, s.
8. Посыпанов Г.С. и др. «Растениеводство», М.: «Колос», 2006, 611 с.
9. kws-rus.com/aw/Produkts/Sugar-beet/ausaatstaerke/-bqvn/.
10. www.stgetman.narod.ru/svekla.html
11. www.sugrose.com/ibeet.html
12. www.stat.gov.az

**Экономическая оценка возможностей увеличения интенсивного
производства сахарной свеклы**

А.М.Касумов
Азербайджанский Государственный Аграрный Университет

РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: *сахар, импорт, субсидии, себестоимость, рентабельность*

В статье показаны исследованы возможности использования сельскохозяйственных угодий в стране для посева сахарной свеклы, посевные площади по районам, урожайность, производство продукции и экономическая эффективность производства сахарной свеклы по субъектам хозяйствования. В результате осуществления мер, направленных на производство сахарной свеклы в стране, будет ликвидирована зависимость от внешних рынков, предотвращен отток иностранной валюты в этой отрасли. Развитие производства сахарной свеклы будет способствовать удовлетворению потребности населения в ней и даст положительный эффект для экономики страны.

**Economic evaluation of the possibilities of increasing
intensive production of sugar beet**

A.M.Gasimov
Azerbaijan State Agricultural University

SUMMARY

Key words: *sugar, import, subsidy, cost value, profitability*

Article provides the economical effectiveness of the country's agricultural land use for sugar beet cultivation, sown areas on the districts, productivity, crop production and economic efficiency of sugar beet on economic subjects are studied in research. As a result of implementation of measures aimed at increasing sugar beet production in the country, dependence on foreign markets will be eliminated and foreign currency inflow will be prevented in this area. The development of sugar beet production can contribute to the satisfaction of the population demand for sugar and contribute to the development of the country's economy.